

Subjekt**Ladislav Hejdánek**

This is a part of the original document:

[1995](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[1995](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 3. 9. 1995
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 3. 9. 1995

Subjekt

Zvláštnost oné skutečnosti, které od doby německých romantiků a pod jejich vlivem říkáme subjekt (na rozdíl od dob dřívějších, kdy původně latinské slovo „subjekt“ znamenalo vlastně „objekt“, necháme-li stranou význam gramatický), spočívá v jisté principiální nesnázi: subjekt, pokud „jest“, je nehotový a tedy „předmětně“ neuchopitelný, tj. nelze jej pojmut jako „předmět“, jako „objekt“. Odtud vždy znovu podnikané pokusy, problém subjektu jakožto subjektu vůbec odmítnout, považovat jej za nelegitimní, neplatný, falešně postavený. Tak kupř. Sartre má za to, že subjekt je ex definitione tím, zač se sám má, jak (a jako co) se sám myslí (totiž jako myslící subjekt). Tak to interpretuje Merleau-Ponty a kriticky tento „subjektivismus“ odmítá. Chyba tu nesporně spočívá v tom, že sebepochopení se může dopouštět omylu: mezi tím, kým a čím jsem, a tím, za koho a zač se považuji, je rozdíl. Tento rozdíl však má jiný charakter, než jak je tomu tam, kde přede mnou – a tedy vně, mimo mne – je skutečnost, kterou mám poznat, pochopit, interpretovat. To, jak sám sebe chápu, má nepochybně také vliv na to, jaký jsem, především pak na to, jaký budu. Sebepochopení totiž nespočívá jen v tom, že se mé představy o mně a mé sebepoznání jenom nějak přimyká k tomu, čím a kým jsem. Sebepochopení a sebepoznání je vždycky také kusem seberealizace a tedy proměny sebe sama v někoho trochu jiného, trochu odlišného (a někdy dokonce hodně odlišného). Proto lze Sartrovi přiznat kousek pravdy: to, zač se subjekt sám má, má vliv na to, čím je resp. čím se stává, v co se mění. Jestliže přijmeme to pojetí skutečnosti, které ví o proměnách a proměnlivosti všeho, pak subjekt je tou zvláštní skutečností, která má vliv na své proměny. Ten vliv je dvojitý: jednak musí subjekt zadržovat onu pomíjivost všeho, musí ovlivňovat své proměny tak, aby v nich a navzdory jim všem zůstal „týž“ (ona „identita“, o kterou subjektu jde, nemůže alespoň zčásti nepřipomínat identitu, známou z „geometrického“ myšlení: také subjekt, nejenom trojúhelník a kruh atd., je něčím víc než jen tím, co je myšleno a míněno, tedy i víc, než za koho či co se sám subjekt má). Ale subjekt má neutuchající potřebu či spíše vnitřní tendenci se stávat něčím víc a někým novým, trochu jiným, než čím a kým právě „jest“. Subjekt je tedy vždycky do jisté míry „svobodný“, tj. není poháněn následkem sebe sama a okolností, nýbrž je subjektem proměny sebe sama a ovšem také proměny okolností. Subjekt tedy nejenom zadržuje změny, které jej vzdalují jemu samému, nýbrž stejně tak aktivně uskutečňuje změny, jimiž se stává víc a lépe sebou samým.

(Písek, 950903-2.)